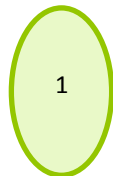

INHOUD

1. VOORWOORD.....	2
2. TAALVERWERVINGSPROCES 0-6 JAAR	3
1BaKO.....	3
2BaKO.....	4
3BaKO.....	5
3. TALENSENSIBILISERING ALS VOORWAARDE VOOR TOL (TAALONTWIKKELEND LESGEVEN).....	6
1BaKO.....	6
2BaKO.....	7
3BaKO.....	8
4. TOL: TAALONTWIKKELEND LESGEVEN	9
1BaKO.....	9
2BaKO.....	10
3BaKO.....	11

1. VOORWOORD

Van kleuteronderwijzers wordt verwacht dat zij de hele dag door taalontwikkelen lesgeven.

" Kinderen begeleiden bij de ontwikkeling van taalvaardigheid in Standaardnederlands houdt in dat de leraar zelf een rijk, gevarieerd en begrijpelijk taalaanbod doet. Taalondersteuning bieden als instrument voor effectief onderwijs en taalgericht werken aan taaldoelen in alle leergebieden maken deel uit van een continuüm naargelang het belang van en de impact van taal op de onderwijspraktijk."¹

Maar hoe bereik je deze doelstelling in de lerarenopleiding kleuteronderwijs?

In het project 'Iedereen Taalklaar' (School of Education, KU Leuven) ontwikkelden we een leerlijn die als inspiratiebron kan dienen voor uw eigen leerlijn, aangepast aan de kenmerken van uw opleiding kleuteronderwijs. We specificerden daarbij niet alleen taken voor de taaldocenten, maar evengoed taken voor 'andervakdocenten' en stagebegeleiders. Door de principes van taalontwikkelen lesgeven te laten doorsijpelen in de vakdidactiek van andere vakgebieden, tijdens stagevoorbereiding en stage-evaluatie, verhogen we de kans dat de studenten zich dit eigen maken.

Taalontwikkelen lesgeven is onlosmakelijk verbonden met inzicht in taalontwikkeling en aandacht voor talensensibilisering. Daarom hebben we voor deze twee aspecten aparte leerlijnen ontwikkeld. Hiermee is niet het hele domein van de taaldidactiek in het kleuteronderwijs gedekt. Het viel buiten de doelstellingen van het project om ook nog leerlijnen voor ontluikende/beginnende geletterdheid, muzisch taalgebruik en taalbeschouwing (waarvan talensensibilisering een deelaspect is) uit te bouwen. In onze leerlijnen refereren we met de termen 1BAKO, 2BAKO en 3BAKO naar de eerste, tweede en derde opleidingsfases.

Veel succes!

Projectpartners van het project Taalklaar:

Jaantje Verbruggen (HUB), Helena Taelman (Katholieke Hogeschool Sint-Lieven), Guido Cajot en Marleen Mesotten (KHLim)

¹ Brochure *Een nieuw profiel voor de leraar kleuteronderwijs en lager onderwijs – Hoe worden leraren daartoe gevormd? Informatiebrochure bij de invoering van het nieuwe beroepsprofiel en de basiscompetenties voor leraren*. Departement Onderwijs en Vorming (september 2008). <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/een-nieuw-profiel-voor-de-leraar-kleuteronderwijs-en-lager-onderwijs-hoe-worden-leraren-daartoe-gevormd-informatiebrochure-bij>

2. TAALVERWERVINGSPROCES 0-6 JAAR

De studenten zouden het taalverwervingsproces door en door moeten kennen, gezien TOL (taalontwikkeldend lesgeven) zo veel mogelijk tracht aan te sluiten bij het natuurlijke taalverwervingsproces van kinderen.

1BaKO

*In de eerste opleidingsfase werken we **verkennend** en gaan we vooral aan de slag met concrete voorbeelden van kleutertaal o.l.v. de (taal)lector.*

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student kent de kanalen (spreken, luisteren, schrijven, lezen), de bouwstenen (fonetiek/fonologie, semantiek/pragmatiek, syntaxis, lexicon, morfologie), en de functies van taal (communicatieve, conceptualiserende, expressieve ... functie); hij heeft m.a.w. inzicht in waaróm kinderen een taal leren.	Taaldocent	Taaldocent
De student weet in grote lijnen hoe het natuurlijke taalverwervingsproces van baby tot en met kleuter verloopt, en kent enkele verklarende theorieën.	Taaldocent of docent ontwikkelingspsychologie	Taaldocent of docent ontwikkelingspsychologie
De student is verwonderd over en heeft aandacht voor het taalverwervingsproces bij de kinderen in de stageklas. ²	Taaldocent	Taaldocent
De student weet dat taal- en denkontwikkeling hand in hand gaan, en kan het belang van taal linken aan andere ontwikkelingsdomeinen dan het louter talige.	Taaldocent / docent ontwikkelingspsychologie / docent onderwijskunde (beginsituatievariabelen) / alle andere vakdocenten	Alle docenten: deze doelstelling straalt uit naar alle stagegerelateerde vakken. ³

² We bedoelen hiermee: de student kan in het taalgebruik van kleuters concrete voorbeelden van het taalverwervingsproces herkennen (bv. 'die spreekt nog in infinitieven'; 'die kan nog geen clusters vormen', 'die heeft problemen met de uitspraak van de r', 'die heeft geen begrip van figuurlijk taalgebruik', 'die heeft problemen met zinsvolgorde' ...). De taaldocent kan voor de evaluatie werken met een tekstvoorbeeld ('case') op het examen.

³ Hier is het zaak vakoverschrijdend te werken, vanuit de verschillende ontwikkelingsdomeinen linken naar elkaar leggen. Denk bv. aan de link tussen emoties en taal: kinderen die zich goed kunnen uitdrukken, die hun gevoelens goed kunnen verwoorden, hebben minder driftbuien. Hieruit blijkt hoe belangrijk het is voor de emotionele ontwikkeling van een kind dat het zijn emoties onder woorden kan brengen. Vakspecialisten en pedagogen kunnen dit best onderstrepen.

2BaKO

Vanaf de tweede opleidingsfase verdiepen we het inzicht in taalontwikkeling, en verwachten we dat de student kan aansluiten bij het taalniveau van de kleuters. Er wordt ook vanuit andere opleidingsonderdelen/vakken expliciet ingespeeld op de taalontwikkeling van de kleuters. (verdieping)

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
<p>De student heeft een diepgaander inzicht in het natuurlijke proces van taalverwerving, met inbegrip van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tweedetaalverwerving en meertaligheid; • de invloed van de omgeving op het taalverwervingsproces (de invloed van SES, taalaanbod en interactiepatronen); • woordenschatverwerving (bv. 'netwerken', hypothese, syntheseproces), in de eerste en de tweede taal de Nederlandse taalverwerving van anderstaligen. 	<p>Taaldocent</p>	<p>Taaldocent</p>
<p>De student is in staat om van elk kind in te schatten in welke fase van zijn taalontwikkeling het zich bevindt; en het vooruit te helpen, door TOL in zijn onderwijs te integreren. De student kan dit ook doen bij meertalige kleuters en kleutergroepen (met aandacht voor spreken én luisteren). Dit blijkt o.a. uit stagevoorbereidingen van de student:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De student sluit in zijn lesvoorbereidingen aan bij het taalverwervingsproces van de kleuters in zijn stageklas, met oog voor differentiatie en taalzorg. 	<p>Taaldocent</p>	<p>Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders</p>

3BaKO

Vanaf de derde opleidingsfase kan de student de taalcompetentie van de kleuters volgen, en doorverwijzen wanneer nodig. (Complete verankering, verinnerlijking)

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student is op de hoogte van verschillende spraak- en taalontwikkelingsstoornissen. ⁴	Taaldocent	Taaldocent
De student kan inschatten of een kleuter een spraak- of taalprobleem heeft, en wanneer deze moet worden doorverwezen naar (para-)medische hulp.	Taaldocent	Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders
De student kan via het kindvolgsysteem de taalcompetentie van de kleuters volgen.	Taaldocent, pedagoog	Taaldocent, pedagoog, stagebegeleiders

⁴ Kleuteronderwijzers hebben hier een zeer belangrijke **signaalfunctie** (bv. t.a.v. de ouders, omdat leerkrachten de kinderen van hun klas zo goed kunnen vergelijken). Zie bv. de cd-rom 'De Signaleraar' via <http://www.signaleraar.nl/>.

3. TALENSENSIBILISERING ALS VOORWAARDE VOOR TOL (TAALONTWIKKELEND LESGEVEN)

1BaKO

Talensensibilisering gebeurt eerst op niveau van de student zelf. (verkennend)

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student wordt zich bewust van zijn eigen ideeën over communicatie, taal en meertaligheid en verruimt zijn kennis van talige en culturele diversiteit.	Taaldocent en andere vakdocenten	Taaldocent en andere vakdocenten
De student leert de thuistaal van het kind respecteren als deel van zijn identiteit en durft een plaats voor de thuistaal te scheppen in de klas en op de speelplaats.	Taaldocent	Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders
De student kan kritisch reflecteren op zijn eigen ideeën over taal in al haar aspecten, en is bereid om andere visies te leren kennen en te integreren. ⁵	Taaldocent, pedagoog	Taaldocent

⁵ Doel is dat de student kan groeien in zijn gedachten over anderstalige kleuters; bv. i.p.v. een Marokkaanse kleuter in de beginsituatie onmiddellijk als 'laagtaalvaardig' of 'taalzwak' te omschrijven, inzien dat zo'n kleuter erg taalsterk kan zijn in het Berbers. M.a.w.: de eigen ideeën/vooroordelen bijschaven aan de hand van concrete stage-ervaringen, theoretische achtergronden, cases ... (bv. middels enquête, stellingenspel ... waarop achteraf gereflecteerd wordt).

2BaKO

De student doet aan talensensibilisering op het niveau van de kleuters. Hij verdiept zijn eigen visie op talige en culturele diversiteit.

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student ontwikkelt respect voor de talige en culturele diversiteit in de samenleving en in de kleuterklas.	Taaldocent en andere vakdocenten	Stagebegeleiders
De student integreert de kennis over meertalige taalontwikkeling in zijn eigen visie over taalontwikkeling en taalstimulering. ⁶	Taaldocent	Taaldocent
De student kan aan talensensibilisering doen in de kleuterklas, d.w.z. de kinderen via speelse en motiverende activiteiten met verschillende talen in contact laten komen, met name (1) om de inter- en intrapersonlijke talige/culturele diversiteit binnen ons onderwijs expliciet te erkennen en te benutten, maar ook (2) als basis voor vreemdetaleninitiatie en vreemdetalenonderwijs en immersieonderwijs, en (3) ter ondersteuning van het Standaardnederlands, vooral via de component taalbeschouwing. ⁷	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders

⁶ Dit betreft talensensibilisering op eigen niveau. Kennis van de theorieën kan je toetsen, je kan hier echter niet toetsen hoe ze ermee omgaan in de klas. We denken hierbij aan inzichten over:

- De thuistaal als steiger voor leren;
- Het belang van kwaliteit én kwantiteit (taalbad-model, herhaling, verbreding, verdieping, taalaanbod);
- De relatie tussen SES en taalvaardigheidsniveau van de kleuter.

⁷ Uit het *leerplan taalbeschouwing* van het VVKBaO (Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs, <http://www.vvkbao.be/>).

3BaKO

De student verdiept zijn praktijk in de klas, en heeft ook buiten de klasmuren aandacht voor taalbeleid. Verankering, verinnerlijking.

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student zet de thuistaal van de kleuters positief in gedurende activiteiten (indien dit conform het taalbeleid van de stageschool is).	Taaldocent en andere vakdocenten	Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders
De student kan, in overleg met het lerarenteam, de ouders/verzorgers informeren over en betrekken bij het klas- en schoolgebeuren, rekening houdend met de talige diversiteit van de ouders. Hij weet ook hoe hij impulsen kan geven om het taalverwervingsproces in de thuistaal te stimuleren. ⁸	Taaldocent	Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders
De student maakt kennis met het taalbeleid van scholen. De student kan standpunten innemen en funderen in het maatschappelijk debat over taalonderwijs en talensensibilisering. ⁹	Taaldocent	Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders

⁸ Bv. verteltas, ouders in de klas uitnodigen.

⁹ Wat dit betreft verwijzen we expliciet naar de competentie 'De leraar als cultuurparticipatant', cf. brochure *Een nieuw profiel voor de leraar kleuteronderwijs en lager onderwijs – Hoe worden leraren daartoe gevormd? Informatiebrochure bij de invoering van het nieuwe beroepsprofiel en de basiscompetenties voor leraren*. Departement Onderwijs en Vorming (september 2008). <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/een-nieuw-profiel-voor-de-leraar-kleuteronderwijs-en-lager-onderwijs-hoe-worden-leraren-daartoe-gevormd-informatiebrochure-bij>

4. TOL: TAALONTWIKKELEND LESGEVEN

1BaKO

De student verkent zowel theorie als praktijk.

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student is zich bewust van zijn rol als taalpedagoog, naast zijn rol als taalgebruiker, en weet dat deze 2 onlosmakelijk met elkaar verweven zijn. De student wordt zich ervan bewust dat hij de hele dag door een taalleerkracht is, en niet enkel in de taalactiviteiten. ¹⁰	Taaldocent	Taaldocent en andere vakdocenten, stagebegeleiders
De student weet wat 'schooltaal' is, onderkent het belang van schooltaal voor de schoolloopbaan van kleuters, en kan schooltaal herkennen.	Taaldocent	Taaldocent, andere vakdocenten
De student maakt kennis met enkele modellen van TOL, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> • de drie cirkels van een krachtige leeromgeving voor taalvaardigheid¹¹; • de drie taalgroeimiddelen (de drie 'bokalen') van Verhallen & Walst¹². 	Taaldocent	Taaldocent
De student kan met behulp van deze modellen van TOL situaties analyseren ¹³	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kan de principes van TOL zelf bewust toepassen tijdens enkele welomlijnde activiteiten, wanneer die activiteiten onder begeleiding uitvoerig voorbereid werden. ¹⁴	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
Taal de hele dag door: de student kent een uitgebreide waaier aan taalstimulerende impulsen die hij gedurende de hele stagedag kan inzetten. Bv. taalspelletjes, gedichten, liedjes ... als 'ontmoetingsmoment', om te wachten in de rij, om opruimmomenten te begeleiden, om het toiletbezoek in goede banen te leiden ...	Taaldocent, muzikdocent, alle vakdocenten	Taaldocent, muzikdocent, alle vakdocenten, stagebegeleiders

¹⁰ Bv. tijdens de bespreking van proefactiviteiten, en door de evaluatie van de stagevoorbereidingen.

¹¹ Van den Branden, K. (2010). *Handboek taalbeleid basisonderwijs*. Leuven: Acco.

¹² Verhallen, M. & Walst, R. (2011). *Taalontwikkeling op school. Handboek voor interactief taalonderwijs*. Bussum: Coutinho.

¹³ In de les op basis van transcripties van gesprekken in de kleuterklas, audiovisuele fragmenten van klassituaties ... Tijdens bespreking van observaties in stageklassen.

¹⁴ Bijvoorbeeld, de student oefent TOL tijdens een activiteit met een praatplaat nadat hij die activiteit grondig heeft uitgewerkt onder begeleiding van taaldocent en stagebegeleiders.

2BaKO

De student verdiept zijn kennis van en vaardigheid in TOL.

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student kan vanuit de principes van TOL zelf nieuwe activiteiten verzinnen, voorbereiden, uitvoeren en evalueren.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kan ook op spontane momenten goede, ontwikkelingsgerichte en taalstimulerende gesprekken houden. ¹⁵	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kan de principes van TOL vertalen naar activiteiten die geen primaire talige doelstelling hebben. Hij integreert TOL in alle activiteiten de hele dag door, ook bij hoekenverrijking, begeleiding van hoeken, overgangsmomenten ...	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student weet hoe hij de principes van TOL kan vertalen naar verschillende doelgroepen.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kan differentiëren voor wat betreft de talige doelstellingen.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kan zijn eigen interactiestijl evalueren vanuit de principes van TOL, en weet zijn sterke en zwakke punten.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kent taalmethodes, ondersteunende materialen en media; en kan deze toepassen en kritisch evalueren.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student kan zijn taalaanbod situëren binnen de decretale ontwikkelingsdoelen, de leerplannen, het ontwikkelingsplan.	Taaldocent	Taaldocent

¹⁵ Hierbij gaat het ook over gesprekken 'de hele dag door', denk aan de onthaalgesprekken, de spontane gesprekjes tijdens de activiteiten ...

3BaKO

Verankering, verinnerlijking.

Doelstelling	Wie brengt het over aan de student?	Wie evalueert de student?
De student refereert naar TOL in zijn reflectie over zijn eigen ontwikkelingsproces als leerkracht.	Stagebegeleiders	Stagebegeleiders
De student kan ontwikkelingsgerichte talige begeleiding in de zone van de naaste ontwikkeling organiseren vanuit de individuele noden van de kleuters.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders
De student staat open voor nieuwe ontwikkelingen en inzichten op het gebied van TOL, kent bronnen van onderzoek en innovatie ¹⁶ en kan hierover kritisch reflecteren. ¹⁷	Taaldocent	Taaldocent
De student kan recente inzichten wat betreft TOL in zijn klaspraktijk aanwenden.	Taaldocent	Taaldocent, stagebegeleiders

¹⁶ Expertisecentra, tijdschriften, websites ...

¹⁷ Wat dit betreft verwijzen we expliciet naar de competentie 'De leraar als innovator, onderzoeker', cf. brochure *Een nieuw profiel voor de leraar kleuteronderwijs en lager onderwijs – Hoe worden leraren daartoe gevormd? Informatiebrochure bij de invoering van het nieuwe beroepsprofiel en de basiscompetenties voor leraren*. Departement Onderwijs en Vorming (september 2008). <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/een-nieuw-profiel-voor-de-leraar-kleuteronderwijs-en-lager-onderwijs-hoe-woorden-leraren-daartoe-gevormd-informatiebrochure-bij>